

BITCOIN'İN GELECEĞİ

SPENCER J. PACK

VakıfBank Kültür Yayınları: 0357
İktisat: 013

**BITCOIN'İN GELECEĞİ:
İKTİSAT TARİHİ PERSPEKTİFİNDEN
KRİPTO PARA BİRİMLERİ**
SPENCER J. PACK

Özgün adı
*The Political Economy and Feasibility of
Bitcoin and Cryptocurrencies:
Insights from the History of Economic
Thought*

Türkçesi
Hatice Çavdar

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü ve Son Okuma
Halid Metin Yolcu

Kitap Editörü
Mustafa Kahya

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdeleniz Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2025
© Spencer J. Pack 2022

ISBN 978-625-6647-78-7

*Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank
Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım
amacıyla, kaynak göstermek şartıyla
yapılacak sınırlı alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevî ve
mali hakları saklıdır.*

*Authorized translation from the English
edition Turkish edition published by
arrangement with Eulama Lit. Ag.*

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın A.Ş.
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No:12
34522 Esenyurt / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 444 62 18
Sertifika No: 71320

1. Baskı: Şubat 2025

BITCOIN'İN GELECEĞİ

İKTİSAT TARİHİ
PERSPEKTİFİNDEN
KRIPTO PARA BİRİMLERİ

SPENCER J. PACK

TÜRKÇESİ
HATİCE ÇAVDAR

SPENCER J. PACK

1953 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan Pack, Franconia Koleji'nde lisans ve Toronto Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. New Hampshire Üniversitesi'nde matematiksel iktisat-ekonomi politik üzerine teziyle doktor ünvanını alan akademisyen, 1989 yılından bu yana Connecticut Koleji'nde çalışmaktadır. Kripto paralar başta olmak üzere çağdaş ekonomik sorunlar ve iktisadi düşünce tarihi konusunda uzman olan Spencer Pack'in önemli eserleri arasında *Capitalism as a Moral System: Adam Smith's Critique of the Free Market Economy* (Ahlaki Bir Sistem Olarak Kapitalizm: Adam Smith'in Serbest Piyasa Ekonomisi Eleştirisi), *Reconstructing Marxian Economics* (Marksist İktisadın Yeniden İnşası), *Aristotle, Adam Smith and Karl Marx: On Some Fundamental Issues in 21st Century Political Economy* (Aristoteles, Adam Smith ve Karl Marx: 21'inci Yüzyıl Ekonomi Politikisindeki Bazı Temel Konular Üzerine) isimli kitaplar anılabilir.

HATİCE ÇAVDAR

1972 yılında Sinop'ta doğmuştur. Erenköy Kız Lisesi ve ardından Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümünden 1994 yılında mezun olmuştur. Türk Ticaret Bankası A.Ş.'de genel müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	9
Önsöz	11

BÖLÜM I

TEMEL ESASLAR: FRANSIZ DEVRİMİ ÖNCESİ

1 Bitcoin ve Kripto Para Birimlerinin Ekonomi Politikası ve Fizibilitesi'ne Giriş	17
2 Aristoteles'in (MÖ 384-322) İktisat Geleneğine Ufuk Açıcı Katkıları	21
3 Adam Smith (1723-1790): Para Üzerine	35
Paranın Kökenleri, Kitap I, Bölüm IV	35
Ulusların Zenginliği'nin I. Kitabının Geri Kalanında Para Tartışması	40
Smith'in "Makroekonomik" Teorisi: "Stokların Doğası, Birikimi ve Kullanımı" Başlıklı II. Kitapta Para Tartışması	43
Smith: Genişletici Para ve Maliye Politikası Üzerine	58
Smith'in <i>Hukuk Üzerine Dersler</i> 'inde Para	65
Bitcoinci Bakış Açısıyla Smith'in Bir Özeti ve Law'a Geçiş	68
4 John Law (1671-1729): Sosyal Mühendis Olarak Finans Mühendisi	71
Law'ın Karakteri Hakkında Bir Not	71
Law'ın Para ve Ticaret Üzerine Düşünceleri	73
Law'ın Yeni Para Biçimleri İçin Önerileri	91
Teorik ve Politik Ekonomik Çıkarımlar	103

BÖLÜM II

MODERN ÇAĞDAKİ BAZI TEMEL TARTIŞMALAR VE GELİŞMELER

5 Marx'ın (1818-1883) Para Teorisi: Ana Akım Muhafazakâr Teori; Ama Yine de Radikal, Devrimci Meydan Okuma	137
Metodolojik Konular	137
Kapital'in I. Cildinde Marx'ın Para Teorisi ve Çıkarımları	147
Kapital'in III. Cildinde Para, Kredi ve Faiz Oranı (Paranın Kiralama Fiyatı)	164
Sonuç	175
Ek 5A: Marx ve Ekonomik Kategorilerin Tarihsel Özgüllükleri	177
6 Keynes (1883-1946): Kapitalizmin Kurtarıcısı Olarak Para Teorisini - Temel Konular	183
Tarihsel Bağlam	184
Keynes'in Öncelikli Hedefi	186
Keynes'in İki Teşhisi	191
Özel Reçete ve Genel Reçete	197
Keynes'in Çalışmalarının Canlandığı Diğer Önemli Konu ve Tartışmalar	204
Keynes'in Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri İçin Çelişkili Önemi	224

BÖLÜM III

GERİ TEPME

7 Liberteryenizmin Şaşırtıcı Yükselişi ve Liberteryen Yanıt: Başrolde Murray Rothbard (1926-1995) – <i>Hükümet Paramıza Ne Yaptı?</i>	235
Tarihsel Bağlam	235
Rothbard: “Tapınılacak Bir Yıldız” – Gerçekten mi?	259

8 Yeniden Yola Çıkıyoruz: Friedrich A. Hayek'in (1899-1992) Paranın Özelleştirilmesi (<i>Denationalisation Of Money</i>) Adlı Eseri	281
Giriş Yorumları: Sraffa'nın 1932'De Hayek'e Yönelttiği Eleştirinin Devam Eden Önemi	281
Hayek'in Vardığı Sonuç: Köleliğe Giden Yoldan Kaçınmak	287
Bitcoin'e Giden Yolda: Hayek'in Çeşitli Özel İtibarı Para Birimleri İçin Planı	291
Hayek'in Parasal, Makroekonomik ve Politik Teorisi	301

BÖLÜM IV

BITCOIN VE KRİPTO PARA BİRİMLERİNİN EKONOMİ POLİTİĞİNE İLİŞKİN GÜNCEL MESELELER

9 Bitcoin ve Kripto Para Birimlerinin Para Teorisi İçin Ortaya Çıkardığı Sorunlar	325
Metodolojik Sorunlar	325
Fiyat veya Değer Teorisine İlişkin Endişeler	331
Keynes ve Rothbard'ın Yorumlanmasındaki Sorunlar	336
Her Bir Teorisyenin Temel Katkıları	339
10 Bitcoin ve Kripto Para Birimlerine İlişkin Para Teorisi İle Gündeme Gelen Sorunlar	355
Bitcoin ve Kripto Para Birimlerinin Kalitesi Üzerine	355
Bitcoin ve Kripto Para Birimlerinin Miktarı Üzerine	357
Bitcoin, Kripto Para Birimleri ve Güç Üzerine	361
Nihai Sonuçlar	367
Kaynakça	379
Dizin	401

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmanın 6nceki versiyonları hakkındaki yorumlarından dolayı Ecem Okan, Daniel Diatkine ve Andr  Lapidus'a teőekk r etmek isterim. Bu ekosistemdeki ilk risk sermayedarlarından biri olan Alexander H. Pack'e de hevesi, rehberliği ve yardımları için teőekkürlerimi sunuyorum.

Spencer J. Pack
Branford Connecticut
1 Ekim, 2021

ÖNSÖZ

On yıllardır İktisadi Düşünce Tarihi alanında dersler veriyor, kitaplar çeviriyor ve çeşitli makaleler yazıyorum. Son beş altı yıldır da yeni ortaya çıkan Bitcoin/kripto para topluluğundaki çeşitli girişimci ve proje sahiplerine ekonomi danışmanlığı yapıyorum. İlgi alanlarımı bildikleri için, Mayıs 2020'de Bulgaristan'ın Sofya kentinde düzenlenecek Avrupa İktisadi Düşünce Tarihi Toplantı'nda bu konuda bir tebliğ sunmam istendi. Ardından gelen pandemi, bana bu konuda çok daha geniş bir şekilde düşünme fırsatı ve zamanı verdi. Sonuç, bu kitap oldu.

Bu nedenle, bu kitabın asıl okuyucu kitlesi konuya alakasından dolayı çağdaş iktisat teorisi, kamu politikası, genel ekonomi politik ve özellikle Bitcoin ve kripto para birimlerinin dramatik bir şekilde ortaya çıkışından kaynaklanan ve bunun geniş çaplı sonuçları ile ilgilenen uluslararası iktisadi düşünce tarihi topluluğu üyeleridir. Ancak, diğer birçok kesimden okuyucu kitlesi de bu çalışmaya büyük bir ilgi duyar. Bunlar:

- Aynı zamanda iktisadi düşünce tarihi ve bunun genel olarak kamu politikasına ve ekonomi politiğe uygulanabilirliği -ve özellikle mevcut Bitcoin ve kripto para birimlerindeki potansiyel köklü değişiklikler- ile ilgilenen iktisat teorisyenleri;
- Bitcoin, kripto para birimleri ve kamu politikasıyla ilgilenen genel iktisatçılar;

- Kamu politikası ve ekonomi politik gibi konular ile alakalı Aristoteles, Marx, Rothbard, Hayek ve benzeri düşünürlerin görüşleri ile yakından ilgilenen siyaset bilimi ve siyaset teorisi akademik topluluğunun üyeleri;
- İktisat ile ilişkili olan disiplinlerin üyeleri, egemen olmayan (*non-sovereign*) özel itibari internet paralarının üretimi ile ortaya çıkabilecek köklü toplumsal değişiklikler olasılığı göz önüne alındığında örneğin felsefe, sosyoloji ve tarih alanlarının üyeleri;
- Girişimle ilgili ve ideolojik çeşitli plan ve çabalarının altında yatan iktisat teorisiyle ilgilenen Bitcoin ve kripto para birimleri topluluklarının üyeleri;
- Çeşitli kamu politikası yapıcılarıdır.

Son olarak, bir eleştirmenin yazdığı gibi, Bitcoin ve kripto para birimlerinin “parasal ve finansal sistemimizin çalışma şeklini değiştirecek ‘bir sonraki büyük şey’” olacağına inanan pek çok genç öğrenci, yetişmekte olan akademisyen, aktivist ve genel olarak bu konu ile ilgilenen gençler var. Genç nesillerin üyeleri bu kitabı, zaman ve çaba harcamaya değer bulabilirler.

Tüm bu farklı kitleler, Aristoteles, Smith, Marx, Hayek ve diğerleri gibi insanların para hakkında söylediklerine kafa yorarak paranın ne olduğu, nasıl işlediği, ne ile yapıldığı, ne ile yapılması gerektiği, ekonominin ve toplumun bir parçası olarak aynı zamanda toplam ekonomiyi ve toplumu nasıl değiştirdiği hakkında düşünmek için çok derin, ağır ama oldukça bilgilendirici veriler bulacaklardır. Ve daha sonra bu teorilerin, şu ana kadar oldukça çalkantılı geçen 21. yüzyılda Bitcoin ve kripto para birimlerinin ekonomi politigi, fizibilitesi ve gelecekteki olası etkileri için neler önerdiğini de değerlendirebileceklerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bebek patlaması (*baby boom*) kuşağının bir üyesi olarak, Bitcoin ve kripto para birimlerinden oluşan bu yeni dünyayı hâlâ oldukça tuhaf, hatta biraz *bizarro** bulduğumu itiraf etmeliyim. Yine son yıllarda yaşanan pek çok şeyi de oldukça tuhaf ve biraz *bizarro* buluyorum: eski moda bir salgının geri dönüşü; ABD'de ve ötesinde dinî hurafelerin, fanatizmin ve savaşların geri dönüşü ve yükselişi; yaygın ve bariz Yahudi nefretinin geri dönüşü; bir ABD Başkanının darbe girişimi ve çoğu kesinlikle *bizarro* olan takipçilerinin ABD başkentini basması; *bizarro* hava koşulları ve görünüşe göre insanların dünyanın iklimini değiştirmesinden kaynaklanan orman yangınları ve daha fazlası. Dolayısı ile bu anlamda, Bitcoinler, kripto para birimleri, internetteki egemen olmayan özel itibari para birimleri oluşturma ve bunlardan kâr elde etme girişimleri, benim bakış açımına göre bunların hepsi kesinlikle içinde bulunduğumuz çağın *ruhuna* tam olarak uyuyor.

Her hâlükârda, Bitcoin ve kripto para birimlerinin olası çeşitli etkilerine, sosyal teorinin bir dalı olan iktisadi bakış açılarından tanıklık etmek ve üzerinde düşünmek harika, yeni ufuklar açan bir alan; bu kitap da bunu yapıyor. Bu yeni ekosistem üzerine düşünceler, zihni hızla birbiriyle ilişkili diğer birçok alan üzerinde düşünmeye yönlendiriyor. Üstelik bu yeni ekosistem tabii ki çevik, akıllı ve hızlı olanlar için finansal fırsatlarla ve aynı zamanda derin mali tuzaklar ile dolu.

Nitekim, bir Çin bedduasında söylendiği gibi, “acayip vakitlerde yaşayasın!”. Hoşumuza gitse de gitmese de öyle vakitlerde yaşıyoruz.

* Bizarro: Tuhaf, garip, antika anlamındaki kelime, ayrıca DC Comics tarafından yayınlanan Amerikan çizgi romanlarındaki bir süper kötü adam veya anti-kahramanın adıdır –çn.

BÖLÜM I

TEMEL ESASLAR: FRANSIZ DEVRİMİ ÖNCESİ

BITCOIN VE KRİPTO PARA BİRİMLERİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ VE FİZİBİLİTESİ'NE GİRİŞ

Son on yılda Bitcoin ve diğer kripto para birimlerinin yükselişi olağanüstüydü. Diğer şeylerin yanında şaşkınlık, merak ve hayranlığa da sebep oldu: bu yüzden, Adam Smith'in deyişiyle, felsefi veya bilimsel araştırma yapmaya oldukça layık bir konu.¹ Bu yükseliş aynı zamanda küçümseme, korku ve şüpheye de sebep olmuştur. Temelde bir bilgisayar kodundan oluşan, sanal âlemde (*cyberspace*) mevcut olan, bütünüyle sanal bir dünyada var olan bir şey nasıl “para” olabilir, herhangi bir “gerçek değere” sahip olabilir ve gerçekten sıfır değerinde midir yoksa hiç değeri olmayabilir mi? Bu görüşün bir başka versiyonu, (finansal usulsüzlükler ve dolandırıcılık konusunda önemli uzmanlardan olan) ünlü ekonomist Nouriel Roubini'nin ABD Senatosu Bankacılık, Konut ve Toplum İşleri Komitesi'ne verdiği ifadenin başlığında bulunabilir: “Kripto, Tüm Dolandırıcılıkların ve (artık patlatılmış) Balonların Anasıdır, Blok Zinciri (*blockchain*) ise En Fazla Abartılan Teknolojidir, Bir Elektronik Tablodan/Veri Tabanından Daha İyi Değildir.” (Roubini, 2018).

Hakikaten bir iktisatçının bakış açısıyla ilk izlenimde bir kripto para biriminin fiyatının veya değerinin sıfır olması gerektiğini varsaymak için güçlü nedenler vardır. Modern iktisadi düşüncenin klasik geleneğine göre (Adam Smith'ten Karl Marx'a

1. Smith 1980, 34-53; “The Principles Which Leads and Direct Philosophical Enquiries; Illustrated by the History of Astronomy”, Bölüm I-III.

kadar ve Karl Marx da dâhil olmak üzere rahatça karakterize edilebilir), bir metanın (*commodity*) değeri ya da fiyatı rekabet koşullarında onu üretme ya da yeniden üretme maliyetine eşit olmalıdır (bkz. örneğin Walsh ve Gram, 1980; ayrıca Dobb 1973). Bu bilgisayar kodunu üretmenin veya daha doğru bir ifade ile yeniden üretmenin maliyeti temelde sıfır olduğundan değeri veya fiyatı da sıfır olmalıdır.

Benzer şekilde, neoklasik iktisadi mantığa göre, tam rekabette bir malın değerinin o malı üretmenin marjinal maliyetine eşit olması gerektiğini varsaymak için güçlü nedenler vardır. Yine, bir kripto para üretmenin marjinal maliyeti temelde sıfır olduğundan, onun değeri veya fiyatı da bu olmalıdır.

Elbette bu iki ilk izlenim de yanıltıcıdır. Avusturya düşünce okulunun daha çok vurguladığı (ve genel olarak hem klasik hem de ana akım neoklasik okullar tarafından örtük olarak var sayıldığı) gibi, eğer bir mala “talep” varsa, eğer o mal piyasanın en azından bazı üyeleri için “faydaya” sahipse ve arzı sınırlı tutulabiliyorsa o zaman bu malın pozitif bir fiyatı olacaktır. Böylece, bu mal kategorisinin fiyatının belirlenmesinde arz tarafındaki kilit konular, malın üretilmesinde (veya piyasaya sunulmasında) tekelleşmenin derecesi ve etkinliği olacaktır. Açıkçası, burada tekel, düopol (ikili tekel) ve eksik (aksak) rekabet modelleri uygulanabilir - mikroekonomistlerin el çantasındaki standart ücret gibi. Sanat piyasasının pratik işleyişi de bu konu ile ilişkilendirilebilir. Burada bir sanatçının eserinin arzı; sanatçı, sanatçının satıcıları ya da nihayetinde sanatçının ölümü nedeniyle sınırlanabilir.² Ayrıca parlak klasik iktisatçı David Ricardo’nun *Principles of Political Economy and Taxation* isimli kitabının en başında açıkça belirttiği gibi, onun “ilkeleri” bazı nadir heykeller ve resimler, az

2. Örneğin bkz. Robertson (2005) ve Schapiro (1994).

bulunan kitaplar ve sikkeler, yalnızca belirli bir toprakta yetişen üzümlerden yapılabilen özel kalitede şaraplar için geçerli değildir (Ricardo, 1951:12). Marx da bizzat hemen hemen aynı noktaya değinmiştir.³ Bundan dolayı, analitik olarak (ve belki de estetik açıdan), Bitcoinler ve kripto para birimleri, nadir bulunan sanat eserleri ve fazlasıyla kaliteli şaraplarla karşılaştırılabilir - ki bazı kripto meraklıları da kesinlikle bu görüştedir.

Burada bir dereceye kadar kuşak meselesi de söz konusudur. Daha yaşlı insanlar, örneğin savaş sonrası bebek patlaması kuşağından olanlar (bu satırların yazarı da dâhil olmak üzere), yalnızca sanal gerçeklikte ortaya çıkan şeyleri pek de gerçek olarak görme eğiliminde değiller ve dolayısıyla Bitcoin ve kripto para birimlerinin büyük olasılıkla değersiz olduğunu düşünüyorlar; genç nesiller ise tam tersi. Gerçekten de birkaç yıl önce kripto para birimlerine yatırım yapmanın arzu edilirliliği konusunda bana fikir sorulduğunda, görüşüm oldukça Roubinci idi; konunun üzerinde daha fazla düşünüp taşındıktan sonra şimdi daha Smithçi bir yaklaşıma sahibim. Kesinlikle felsefi ve bilimsel araştırma için büyüleyici bir konumuz var.

Üstelik *The Matrix* ve *Avatar* gibi filmlerin özellikle genç nesiller arasındaki popülaritesinin de gösterdiği gibi, neyin daha gerçek olduğu veya neyin gerçek olduğuna dair ontolojik soruya büyük bir ilgi var – ortadaki yaşamın görünürdeki ülkesi mi, yoksa bilgisayar tarafından üretilen bir çeşit değişken dünyalar mı? Bu gibi ontolojik sorular Batı dünyasında en azından Platon'a ve onun İdealar Teorisi'ne kadar uzanır. Platon'a göre en esas-

3. “Şunu akılda tutmak gerekir ki kendi başlarına hiçbir değeri olmayan, örneğin emeğin ürünü olmayan veya en azından emekle yeniden üretilemeyen şeylerin fiyatı; antikalar ve bazı ustaların sanat eserleri vs. gibi birçok tesadüfi kombinasyonla belirlenebilir. Bir şeyi satabilmek için onun tekelleştirilebilme ve temlik edilebilme kapasitesinden başka bir şeye gerek yoktur” (1967b: 633).

lı, dolayısıyla en gerçek olan şey, fiziksel dünyada bulunmayan “idealar”dır. Fiziksel dünyamız ve onun sakinleri olarak bizler, bu nihai gerçekliğin yalnızca soluk gölgeleri ya da görüntüleriyiz. Bu düşünce silsilesiyle, Bitcoin ve kripto para birimlerinin önceki para formlarından daha gerçek ya da daha gerekli olduğu kolayca görülebilir.⁴

Ancak bu kitap eğitimli bir filozof tarafından yazılmamıştır ve bundan böyle de bu açık ontolojik düşünce çizgisinden uzak durmaya çalışacağım. Bunun yerine, şimdi başka bir filozofa, genel olarak dünyada geçerli olan para teorisine ilk büyük katkıda bulunan kişi olarak kabul edilen, Platon’un büyük öğrencisi Aristoteles’e döneceğim.

4. Bu düşünce silsilesi büyük olasılıkla, Aristoteles’in dört nedeni arasında en kafa karıştırıcı ve belirsiz olanı olan formel (biçimsel) nedenin de temelidir.